

Organdonasjon

Livs- linjer

De kan leve videre fordi noen ga dem nye organer. På utsiden er det bare arrene som synes.

TEKST Kari Oliv Vedvik | kov@utdanningsnytt.no
FOTO Tom-Egil Jensen

Bak arrene er det et nytt, bankende hjerte, en ny lever, en ny nyre og en bukspyttkjertel.

25. oktober arrangerer Stiftelsen Organdonasjon og flere pasientorganisasjoner Donasjonsdagen.

Om lag 350 personer står per i dag på venteliste for nytt organ. Utdanning har snakket med tre lærere som rakk fram i koen.

2013 I TALL

- 111 gjennomførte donasjoner
- 469 fikk nye organer
- 365 på venteliste for nytt organ (pr. 31.12.2013)
- 35 døde på venteliste
- En av tre sa nei
- 10.197 mennesker er blitt transplantert i Norge siden oppstart i 1969

En person kan donere sju organer totalt: hjerte, to lunger, lever, to nyrer og bukspyttkjertelen.

Bare personer som dør av hodeskader forårsaket av ulykker, blodpropp eller hjerneblødning, er aktuelle donorer.

Donasjonen skjer anonymt. Pårørende vil likevel få vite hvilke organer som er benyttet, og om transplantasjonen(e) var vellykket.

Opplevelsen av å være et sykt barn og bli helt frisk med nye organer ga Karianne Viken så mye å fortelle at hun har skrevet boken «Smil det videre» om opplevelsen.

Litt ekstradeler

Karianne Viken (40) har fått to organer. Hun fikk en nyre og en bukspyttkjertel for fem år siden, men kirurgene fjernet ikke hennes to egne nyrer og bukspyttkjertel.

– Ja, jeg har tre nyrer og to bukspyttkjertler, men mine egne fungerer jo ikke.

Karianne jobber i dag som styrer i full jobb ved Foss barnehage i Lier i Buskerud.

– Etter transplantasjonen fikk jeg beskjed om at jeg burde finne meg en annen jobb på grunn av smittefare. Vi som mottar transplanterte organer, må gå på medisiner som skal hindre at kroppen støter fra seg de nye organene. Disse medisinene svekker immunforsvaret. Derfor bør en ikke utsette seg for smitte.

Jobben betydde for mye for Karianne, og som styrer er hun ikke like mye i direkte kontakt med barna som andre ansatte i barnehagen. Egne barn har hun ikke.

– Barna i barnehagen gir meg så mye, det er nok. Jeg tar ikke sjansen på å bli gravid, men jeg har det fint uten. Tanken på hvordan jeg hadde det før transplantasjonen, har lært meg å prise livet.

Ikke «flink pike»

Karianne hadde en ukontrollerbar diabetes I som gjorde at hun fikk senskader.

– Jeg har hatt diabetes fra jeg var fem år, så jeg husker ikke noe annet. Selv trodde jeg at jeg var flink, men mamma sier det var mye hyl og skrik. Det var mye mas – om mat og om målinger av blod og urin.

Den dag i dag kjenner Karianne det i magen hvis hun merker lukten av desinfeksjonsvæske.

– Mamma var bekymret. Hun sa det ikke, men jeg så det. Dårlig samvittighet ble en følgesvenn. Jeg ville jo ikke at mamma skulle være bekymret. Det var så mye som skulle passes på, og jeg klarte ikke alltid å gjøre alt jeg burde og måtte gjøre.

Alle har forskjellige typer diabetes. Kariannes var av det hissigste slaget.

Ikke skille seg ut

Ungdomstiden kom, og som de fleste tenåringer ville ikke Karianne skille seg ut. Hun ville være frisk som de andre.

– Det var en berg-og-dal-bane i kroppen min som jeg ikke kunne kontrollere. Jeg følte at det var trygt å ha høye blodsukkerverdier, men det er jo ikke bra for kroppen. Jeg følte meg ikke syk.

Blodprøvene viste noe annet, men i loggboken som hun skulle levere til legen, skrev hun inn bedre verdier enn de hun faktisk målte.

– Ett knep jeg benyttet meg av, var å spare på gode strips, de som hadde fine verdier. Når mamma spurte, viste jeg henne bare dem som var bra.

Men da hun rundet 20 år, begynte senskadene å dukke opp.

På vent

Karianne ble dårligere, og diabetesen ble vanskeligere å kontrollere.

– Det å få insulinsjokk når en kjører bil, er skremmende. Etter den opplevelsen hadde jeg så dårlig samvittighet. Målte alltid blodsukkeret for jeg kjørte. Etter hvert fikk jeg ikke lenger noe forvarsel når sjokkene kom.

Helsen ble stadig dårligere, og innimelom var Karianne så dårlig at hun ikke klarte å stå på beina. Til slutt ble hun så syk at transplantasjon var eneste utvei.

– Jeg måtte blant annet til dialyse to ganger i uka. Fem timer til sammen. Da fungerte ikke nyrene i hele tatt lenger.

Fra utredningen startet til hun fikk nye organer, tok det fem år.

Tatt av lista

For å bli satt på ventelista måtte en den gang være så syk at transplantasjon var eneste utvei. Samtidig måtte en være frisk nok til å klare en så stor operasjon.

– Det er nervepirrende når en blir tatt av lista. Du er i ingenmannsland og vet ingen ting. Men jeg følte at det kom til å ordne seg. Egentlig har jeg aldri vært redd for å dø.

En periode var hun så syk at hun lå på isolat. De trodde hun var smittefarlig, og en pleier satt helt tildekket inne hos henne.

– Det er den eneste gangen jeg har gitt opp. Jeg orket ikke mer, men pleieren tenkte annerledes. Han pushet meg lenger enn jeg tror han egentlig hadde lov til. Det at han gjorde det, reddet meg. Han utfordret meg og fleipet med meg.

– Galgenhumoren er det normale i det syke, uten den hadde jeg ikke klart det.

Bittersott

Følelsen av at noen måtte dø for at Karianne skulle få leve videre, var tøff.

– Jeg tenkte at jeg kanskje ikke fortjente denne sjansen. Kanskje jeg ikke hadde vært flink nok. Det er en absurd følelse, og jeg gråt da det gikk opp for meg at noen måtte dø for at jeg skulle få leve.

En tid i året er fylt med ekstra følelser for Karianne. Hun feirer og gråter på en gang.

– Jeg er så takknemlig for at jeg fikk disse organene. De gjorde meg frisk og ga meg en sjanse til å leve videre. Allikevel gråter jeg litt og sender noen tanker til dem som mistet sin kjære og til donoren som ikke lever lenger, sier Karianne og blir blank i øynene.

Kollegaene hennes vet at hun har fått utført en transplantasjon.

– Da det begynte et barn med diabetes hos oss, fortalte jeg dem om min diabetes, men det at jeg har noen organer jeg ikke er født med, har jeg ikke følt det naturlig å fortelle dem.